

Γιάννης Ψυχοπαίδης: «Η ζωγραφική είναι η αρχέτυπη εμπειρία του ξεπεράσματος του φόβου μέσα από το παιχνίδι» // Συνέντευξη στον Γιώργο Δουατζή

(Ιούλιος 2008)

Η σειρά παλαιότερων συνεντεύξεων του Γιώργου Δουατζή με ανθρώπους των Γραμμάτων και των Τεχνών, τις οποίες δημοσιεύει το Fractal, έχουν στόχο την καταγραφή της ζωής και των απόψεων προσωπικότητες που σημάδεψαν με το έργο τους το σύγχρονο πολιτιστικό γίνεσθαι. Η επαναδημοσίευσή τους σε ηλεκτρονική μορφή κάνει ευκολότερη την πρόσβαση σε ένα ενδιαφέρον υλικό με διαχρονική αξία.

«**Η καλλιτεχνική πράξη είναι ένα διαρκές παρόν που ξεκινά από τον κρυφό, ιδιωτικό χώρο του εργαστηρίου και απλώνεται στον έξω κόσμο, σαν τη μοναδική στιγμή ενφρόνησης εμπειρίας που θέλεις να τη μοιραστείς με τους άλλους**»

Όταν μιλάμε με τον Γιάννη Ψυχοπαίδη, η εικόνα του μεταμορφώνεται σε τεράστια πηγή. Που δίνει απλόχερα το ζωολόγο νερό της γνώσης, της δημιουργίας, της ζωής, με μια πολυδιάστατη ήρεμη δύναμη. Καταλαβαίνεις πως ο εικαστικός αυτός δημιουργός, μελετάει συνεχώς, σκάβει βαθιά «στο χάος που θέλει να βάλει σε τάξη με την τέχνη του» και διαλέγεται αδιάκοπα. Με την αρχαιότητα. Με την Ποίηση, με τη σύγχρονη σκληρή πραγματικότητα. Διαλέγεται συνεχώς με τον τόπο, το χρόνο, τη νεότητα, τον έρωτα, τη ζωή που πασχίζει με το έργο του να την ομορφύνει.

Γιατί ζωγραφική;

Η ζωγραφική δεν έχει γιατί. Είναι η προέκταση ενός χεριού που ψάχνει να ξαναφτιάξει τον κόσμο με άλλο τρόπο, να αφήσει τα ίχνη της μαγείας, των μορφών και των αισθήσεων γύρω μας. Είναι η αρχέτυπη εμπειρία του ξεπεράσματος του φόβου μέσα από το παιχνίδι. Είναι σαν ένα ζώκι που δε μπορεί να ακυρώσει αλλά που πάει να κατευθύνει όσο μπορεί την τίκρα του παραλογισμού που είναι η ζωή.

Ξεπέρασμα φόβου;

Φοβάμαι σε ένα βαθμό την καθημερινή ζωή που βιώνουμε, έχω ζητήματα ανοιχτά, άλυτα προβλήματα. Ως δημιουργός προσπαθώ να ξαναφτιάξω τη ζωή με άλλους όρους.

Να μοιραστείτε...

Στοχασμούς, αναστοχασμούς, προβληματισμούς, τραύματα, εμμονές, θλίψη, ρήξη με τη δική μου κυρίως ιστορία. Αυτά όλα τα συνδέει μια τυφή δύναμη, που μέσα από τη ζωγραφική παλεύει να οργανώσει το χάος σε μια νέα σύνθεση.

Τι συμβαίνει τη στιγμή της δημιουργίας;

Δεν μπορώ να ορίσω επακριβώς. Είναι κάτι που χάνεται μέσα στο χρόνο, πάει πολύ προς τα πίσω και έχει να κάνει με μια αρχέτυπη σχέση με την ύλη, με το πλάισμό της, με τη χάρη μιας επιφάνειας, με τη γέννηση μιας γλώσσας, πραγμάτων που θέλουν να ορίσουν τον κόσμο και τη σχέση μου μαζί του.

Αυτό είναι έμπνευση;

Όχι απαραίτητα. Εγώ πιστεύω σε μια διαρκή κατάσταση έμπνευσης. Σε μια διαρκή εγρήγορση, οικειότητα με το υλικό. Κάθε στιγμή είναι δυναμεία ικανή να παράξει πνευματικό έργο.

Στο Βερολίνο τη δεκαετία του '70

Χάνεται ο χρόνος όταν ζωγραφίζετε;

Ναι και δεν ξέρω που θα με οδηγήσει αυτό, τι πόρτες θα μου ανοίξει, τι συνδιασμούς θα προκαλέσει. Χάνω την αίσθηση του συμβατικού χρόνου.

Ποιοι δάσκαλοι σας σημάδεψαν;

Μεγάλοι δάσκαλοι είναι τα βιβλία, οι τόποι, οι χώροι, οι συνθήκες ζωής. Δεν ήμουν ποτέ προσηλωμένος σε κάποιους αντιγραφικά. Με κέντρισαν να πάω κάτω. Αισθανόμουν για αυτούς για μεγάλο διάστημα εκλεκτική συγγένεια. Ο Πάουλ Κλέε, ο Μαξ Μπέκμαν, οι γερμανοί εξεστρασιαστές, ο Μπρέχτ και το ευρωπαϊκό κριτικό πνεύμα, στάθηκαν η πρώτη «ήρα τροφή» στο ταξίδι μου και σγά – σγά προστέθηκαν κι άλλοι.

Μεγαλώσατε...

Σε ένα σπίτι όπου τα βιβλία ήταν μια αυτονομία πραγματικότητα και καθόλου καταπιεστική. Με τα βιβλία που ξεφυλίλιζα, μου γεννήθηκε μια αίσθηση μεγάλης ελευθερίας ως προς την πεζογραφία και την ποίηση.

Το ελληνικό φως σας έλειπε στη Γερμανία;

Δεν είχα στερηθεί το φως. Επειδή το φως είναι ένα πολύ σοβαρό, κομβικό ζήτημα, όχι μόνο για τη ζωγραφική, αλλά και υπαρξιακό, ήταν κάτι που το κοιβαλόσα διαρκώς μέσα μου.

Θα μιλούσατε για Αττικό φως;

Αφαιρώς. Έχει δικά του αποκλειστικά γνωρίσματα, όπου αλλάσσεται η γλώσσα με τη σκληρότητα της. Είναι στα πράγματα υπόσταση. Είναι πνευματική ποιότητα που πλάθει ανθρώπους και ηθικούς κώδικες, χαράσσει... χαρακτήρες.

Στο λευκό τελάρο...

Πριν προλάβω να τρομάξω μπροστά σε αυτό το απόλυτο λευκό, ήδη έχει γίνει η πρώτη κίνηση να μουτζουρωθεί, να γίνει οικεία αυτή η επιφάνεια με το να αποκτήσει την πατίνα μιας χειρονομίας, φθαρεί, τότε μπορεί να συντελεστεί η πράξη μιας νέας γέννας που είναι η δημιουργία ενός έργου.

Προδιαγράφτε την τελική μορφή ενός έργου;

Ποτέ. Και αυτό είναι ένα ρίσκο. Πάντοτε έτσι, κάθε πράγμα κινδυνεύει να καταστραφεί.

Πρώτη επαφή με χρώμα;

Στις αρχές των γυμνασιακών χρόνων άρχισα να αυτοσχεδιάζω μη έχοντας γνώση τεχνικής και υλικών. Τα χρώματά μου ήταν φτιαγμένα από λάδι... Καλωμών με σκόνη την οποία πουλούσαν οι χρωματοπώλες σε χάρτινα χωνάκια. Τα ανακάτευα και νόμιζα ότι έτσι είχα φτιάξει λαδομπογιό. Το υλικό αυτό δε στεγνώσνε ποτέ. Τα βρήκα αυτά τα έργα και δεν έχουν στεγνώσει ακόμα. Εφηβικά, από τα ποιητικά όνειρα ως τις πιο ρεαλιστικές εικόνες...

Πρώτο έργο;

Πρώτο σκηνικό κι αραφάνεται, κάτι που έκανα έναν μήνα πριν να υπάρξει ακόμα. Σε ένα μικρό χαρτάκι ένα σχήμα δύο παραλίων, δύο αποβόθρων και στη μέση ένα μπλε, η θάλασσα. Μέσα στην θάλασσα βρισκόταν ένα άνθρωπος που κολυμπάει. Και ανορθόγραφα γράφω Γιάννης Αγιάννης. Ήταν ο ήρωας από τους «Αβλιους» του Ουγκώ. Είχα ζωγραφίσει αυτό το συμβολικό πέραςμα από τη μια ζωή στην άλλη. Ήταν μια αίσθηση απελευθέρωσης. Αυτό το έργο μου είχε ορίσει τους κανόνες δικαίου, μιας κοινωνίας με αξίες. Αυτό το χαρτάκι ήταν και η πρώτη πολιτική τέχνη σε πολύ πρώιμο χρόνο (γέλια)

Διδάσκειται η τέχνη;

Η τέχνη ως η πρωτογενής τάξη ελευθερίας, δεν διδάσκειται. Διδάσκειται όμως αυτό που αποφύγει για να μην επιβιώσει λάθρα ακυρώνοντας έτσι το ηθικό της πλεονεκτήμα.

Το πορτρέτο του Γιώργου Σαφέρη

Η τυποποίηση στη ζωγραφική...

Είναι ο φασικός της θανάτου, θέλω να πεί στον απύθμενο. Οφείλουμε να αναζητάμε ένα εγώ που δεν είναι ποτέ ο σπασμο. Που αναρωτιέται για τα πράγματα. Αυτή είναι διαφανής αναστροφή της καταστημένου βλεμματος.

Η αμφισβήτηση;

Είναι συναρπασμένη με την τέχνη. Την βρίσκει στη ζωγραφία μιας ανεμής, ενός αγρού με παπαρούνες. Ο ριζοσπαστικός τρόπος που το κάνει, ο βαθμός ελευθερίας που περιέχεται σε αυτή την πράξη, η απελευθερωτική ενέργεια της εκφραστικής δύναμης, είναι σημάδια πολιτικής τέχνης η οποία αντιστρατεύεται κάθε συμβατικό, ψεύτικο, λογοκρίμενο, φοβικό.

Νιώθετε ταγμένος...

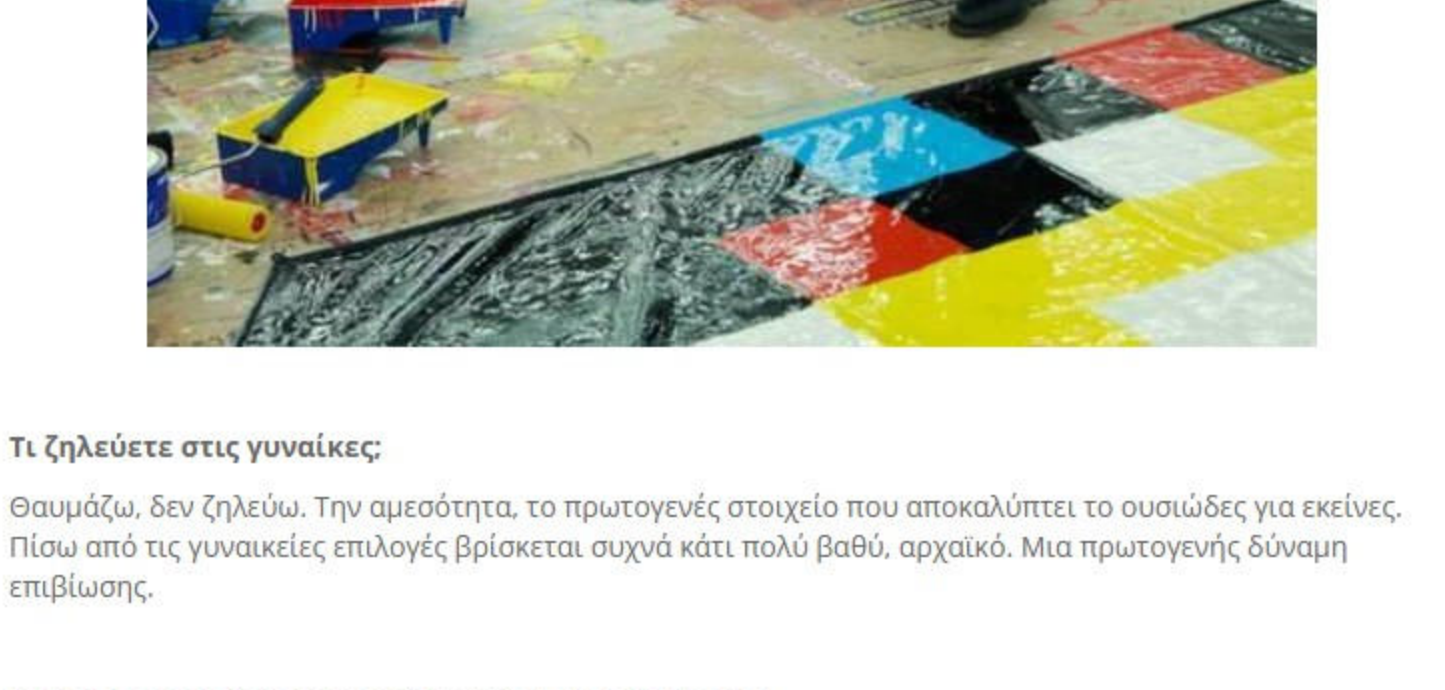
Αισθάνομαι ότι μέσα σε ένα παιχνίδι το οποίο είναι μονίμως σοβαρό αλλά παιχνιδι, συντελείται μια εσωτερική ανατροπή των πραγμάτων. Και εκεί κερδίζονται τα πιο μεγάλα στοιχεία.

Συλλειτουργείτε με την ποίηση.

Όλα ξεκίνησαν από τα άδολα εφηβικά διαβάσματα.

Έχετε στίχους στο σακάτι σας;

Είναι η ποίηση που διοικεί τους εκφραστικό όργανα. Συνυπάρχει μαζί της μέσω ζωγραφικής. Είναι μια πολύ τρυφερή και ουσιαστική συνάντηση. Μάθημα αμοιβαίας αξιοπρέπειας των δυο τεχνών.

Πώς ορίζετε το ωραίο;

Με το αντίθετο, με το άσχημο. Όχι με τον ενοούμε στη συμβατική γλώσσα, αλλά είναι ουσιαστικές, πυκνό και γενναίο την έννοια του άσχημου.

Δεν είναι υποκειμενικό;

Δεν νομίζω. Προκειμένου να διακρίνονται από άλλα περισσότερα από ό,τι φαίνεται. Είναι ούτως ή άλλως απηχησθήσιμα, είτε για να την αναφέρει, είτε για να την υποσκάψει ή να την συμπληρώσει με την ομορφιά, που χάρην αυτής υπάρχει.

Λέτε «αυτό είναι ωραίο» ή «αυτό μου αρέσει»;

Λέω αυτό με ενδιαφέρει και η αυτό είναι ωραίο.

Το άσχημο;

Ενδιαφέρει, όταν μιλάει για το αντίθετό του. Ή όταν αναφέρεται κάτι στην ασχήμια, είτε για να την αμφισβητήσει, είτε για να την αναφέρει, είτε για να την υποσκάψει ή να την συμπληρώσει με την ομορφιά, που χάρην αυτής υπάρχει.

Γιατί στη γλώσσα μας οι λέξεις δημιουργία, ελευθερία, αγάπη, είναι γένους θηλυκού;

Για τον ίδιο λόγο που μιλάμε για πατριαρχία και εννοούμε τη μητριαρχία. Έχουμε ένα πολιτισμό που αν τον ψάξεις βαθιά ως ιστορία και πορεία, θα δεις πόσο ταυτισμένος με τη γλώσσα. Η γλώσσα είναι αποκλειστικότητα εργαλείο.

Το πορτρέτο του Γιαννούλη Χαλεπά

Η γυναίκα στο έργο σας;

Είναι πανταχού παρούσα και τα πάντα πληρούσα. Ακόμα και εκεί που υπάρχει με την απουσία.

Το άλλο μισό ή η γέννα;

Η γέννα αφορά στην ουσία της δημιουργίας. Ως άλλο μισό είναι παρούσα ακόμα και εκεί που απέχει.

Σας δυσκόλεψε αυτή η ερώτηση.

Διότι φοβάμαι ότι διατυπώνοντας κάτι, θα αποκλείσω κάτι πολύ μεγαλύτερο από αυτό που ονομάζω...

Ποιο έργο θα χαρίζατε στην πιο ενδιαφέρουσα για σας γυναίκα;

Αυτό που θα διεκδικούσε. Σαν κάτι που αποκτάει κανείς όταν το δικαιούται.

Ποιος ορίζει τι δικαιοσύνη;

Σε μια διαπροσωπική σχέση είναι οι όροι που έχουν συμφωνήσει οι δύο... συνημιώτες.

Τι ζηλεύετε στις γυναίκες;

Θαυμάζω, δεν ζηλεύω, δεν ζηλεύω. Το πρωτογενές στοιχείο που αποκαλύπτει το ουσιαστικό της ελευθερίας. Πίσω από τις γυναίκες επιλογές βρίσκεται συχνά κάτι πολύ βαθύ, αρχαίο. Μια πρωτογενής δύναμη επιβίωσης.

Τι διαφοροποιεί τη γυναίκα ματιά από τη δική μας;

Τους το στοιχείο του άμεσου, του αισθαντικού, της ενστικτώδους λήψης οσμών για αυτήν αποφασούν. Κάτι που από τον ανδρικό νου περνά ως πολυσύνθετη, μεσολαβημένη διανοητική επεξεργασία.

Τι σας εκνευρίζει;

Όταν δεν είμαι ο εαυτός μου.

Τι σας απωθεί;

Η ευτέλεια. Η υποκρισία. Η μικρότητα.

Θαυμάζετε;

Την αυθεντικότητα.

Σας θέλγει;

Η πραγμάτωση της ελευθερίας. Όπου ξεπερνάει ο άνθρωπος τον εαυτό του και προκύπτει το κοινό καλό.

Απόλαυση;

Προσπαθώ από έντικτο, να χιτώ μια ζωή με πληρότητα, όπου δεν συνειδητοποιεί κανείς τις φωνιές, ώστε να μην καθλώνομαι στη θλίψη.

Μεγαλύτερος φόβος;

Η στιγμή που θα πάψω να φοβάμαι, διότι τότε θα αισθανθώ ότι δεν ζω.

Στόχος ζωής;

Η υγιής αξιοπρέπεια.

Ενοχές;

Δεν είμαι ενοχικό άτομο. Πρέπει να αισθανθώ τρυφερότητα και συμπάθεια για τον εαυτό μας. Έχω μετανιώσει συχνά για πράγματα που έκανα, αλλά πιο πολύ για αυτά που δεν έκανα.

Βιογραφικό:

Ο Γιάννης Ψυχοπαίδης γεννήθηκε στην Αθήνα το 1945. Σπούδασε στην Ανωτάτη Σχολή Καλών Τεχνών στην Αθήνα (1963-1968) και έκανε μεταπτυχιακές σπουδές, με υλοτομία του γερμανικού κράτους, στην Ακαδημία Καλών Τεχνών του Μονάχου (1971-1976).

Αποτέλεσε ιδρυτικό μέλος της ομάδας «Νέοι Έλληνες ρεαλιστές» (1971) και του Κέντρου Εικαστικών Τεχνών (ΚΕΤ, Αθήνα, 1974-1976). Ήταν επίσης μέλος της καλλιτεχνικής ομάδας 10/9 του Μονάχου (1975). Υπήρξε προσκεκλημένος του καλλιτεχνικού προγράμματος του Δυτικού Βερολίνου DAAD (1977).

Από το 1977 μέχρι και το 1986 έζησε και εργάστηκε στο Βερολίνο. Από το 1987 μέχρι και το 1992 έζησε και εργάστηκε στις Βρυξέλλες. Το 1994 εξελέγη καθηγητής στην Ανωτάτη Σχολή Καλών Τεχνών στην Αθήνα.

Έχει κάνει πολλές ατομικές και ομαδικές παρουσιάσεις του έργου του στην Ελλάδα, τη Γαλλία, τη Δυτική και την Ανατολική Γερμανία, το Λουξεμβούργο, την Ισπανία, τη Γιουγκοσλαβία, τη Ρουμανία, την Ιρλανδία, την Αλβανία, την Κύπρο, τις Η.Π.Α., τη Σουηδία, το Ισραήλ, την Αγγλία, την Ολλανδία, την Τουρκία, την Αίγυπτο, την Ιταλία, τον Καναδά κ.α., σε ιδιωτικές γκαλερί, πινακοθήκες και μουσεία.

* Ο Γιώργος Δουατζής (www.douatzis.gr) γεννήθηκε στην Αθήνα, σπούδασε κοινωνιολογία-οικονομία, βιοποριστική ως δημοσιογράφος, ασχολείται κυρίως με την Ποίηση. Έχει εκδώσει είκοσι τέσσερα βιβλία και μετέχει σε τέσσερα συλλογικά. Έργα του έχουν μεταφραστεί στα αγγλικά, ρωσικά, γαλλικά, γερμανικά, ισπανικά, τσεχικά.

